

מן הדליקה ההיא / חיים גורי

מן הדליקה ההיא, אשר שרפה גופכם המעונה והחרוד,
נשאנו אש - לפיד מאיר לנשמתנו,
ובה הדלקנו את שלהבת החרות,
עמה הלכנו בקרבות על אדמתנו.
את מכאובכם, שאין לו אח במכאובים,
יצקנו לברזל- חוצבים ומחרשות חדות שיניים,
את עלבונכם הפכנו לרובים,
את עיניכם למגדלור ספינות, קרבות בליל.
ממשואות עירכם ההרוסה
נטלנו אבן מפויחת ומנתצת,
והיא הפכה לאבן הפינה ואבן המסד,
לאבן החומה אשר אינה נפרצת.
שירכם, אשר נחנק בשלהבות,
עלה פורץ בפי פלוגות המחץ כמו נדר,
ועמדו עלו העוז והכבוד,
והתקנה העתיקה אשר אינה אובדת.

נקמנו את מותכם המר והבודד
באגרופנו, שכבד הנו וחס הוא,
לגטו השרוף הקמנו פה גל-עד,
גל-עד חיים, אשר לנצח לא יתמו.

הצעה לעיון בשיר בין יום הזיכרון לשואה לבין יום הזיכרון לחללי צה"ל.

השיר קושר מאוד יפה את שני ימי הזיכרון ומהווה חולייה המקשרת בין "שואה לתקומה".

ניתן לאמן תלמידים בקריאה רהוטה ותקינה של השיר בקול. יש לתת את הדעת לקצב, למשלב, לסגנון, למטרת הכותב.

יש לעבוד על ביאורי המילים הקשות, צירופי המילים, המטפורות והדימויים. מוטיב הדליקה- את מה היא מסמלת?

מאפיין לשוני מרכזי בשיר:

השיר כולו הוא מעין שיח בין הדובר המייצג את הניצולים בארץ לבין נרצחי השואה, מבחינה לשונית הוא כתוב כולו בגוף ראשון רבים עם פניה לגוף נוכח רבים.

ריבוי הפעלים מצביע על עשייה, על נקמה, על מאבק, על לחימה ואומץ של לוחמי תש"ח מול הגוף המעונה, החרוך והדומם של יהודי אירופה הטבוחים בשואה.

הדובר מבקש לקיים גל עד חיים לגטו השרוף והוא יוצק משמעויות של חיים, של ניצחון, של חירות באמצעות משחקי המילים.

הנחייה לתלמידים:

✓ מתחו קו מתחת לכל הפעלים בשיר והעתיקו את כל הפעלים לרשימה אחת.

✓ מה משותף לפעלים מבחינת הבניין, הגוף והמשמעות?

כל הפעלים מבניין פעל (קל) במשמעות של פעיל ובגוף רבים- מבחינה סמנטית כולם נושאים אופי של עשייה, נקמה, לחימה, תעוזה. כל המילים משדה סמנטי של מאבק ולחימה לעומת המילים השדה סמנטי של כניעה וחידלון.

הכותב מבקש להדגיש את השינוי המתרחש בצורה הדרגתית אחרי השואה כאן בארץ על ידי לוחמי תש"ח המבקשים לנקום את דם אחיהם ולהשיב את כבודם בעצמאות ישראל.

הוא יוצר זאת באמצעות תבנית לשונית של הנגדה הבאה להדגיש את תהליך השינוי שחל בין המעשה העכשווי לעומת הפסיביות וחוסר האונים של היהודים שעלו במשרפות.

✓ מצאו את התבנית הלשונית הממחישה זאת:

את מכאובכם.... יצקנו לברזל....

את עלבונכם ← הפכנו לרובים

את עיניכם ← למגדלור ספינות

ממשואות עירכס ההרוסה נטלנו אבן מפויחת ומנותצת, והיא הפכה לאבן הפינה ואבן המסד...

✓ השיר נקרא "מן הדליקה ההיא" מוטיב האור / אש / דליקה מופיע בשיר בגוונים שונים. אתרו בשיר את כל המילים הקשורות במוטיב האש / דליקה / שלהבת

✓ ערכו בדיקה במילון של המילים השונות וכתבו את פירושן והקשרן הסמנטי.

✓ מה ההבדל בין המילים השונות?

הזדמנות לעסוק בתופעת הנרדפות שאיננה מלאה ולמה היא תורמת. לעסוק בבידול הלשוני משלבי.

מה בין דליקה / שריפה / אש / שלהבת / לפיד / משואה?

✓ בשיר נעשה שימוש בצירופים כבולים עם המילה "אבן" אבן הפינה / אבן המסד / אבן החומה (צורת סמיכות)

✓ כתבו את הצירופים ובדקו את משמעותם, באילו הקשרים הם מופיעים והדגימו זאת מתוך המילון ובהקשר לשיר זה.

ניתן להרחיב את אוצר המילים בחיפוש צירופים כבולים נוספים עם המילה "אבן" ולהבין את התופעה הלשונית הזו וכיצד ניתן באמצעות להעשיר את השפה.

לסיכום,

חשוב לקשר בין הלשון, המבנה, התוכן והמשמעות ולהראות כיצד השילוב המרתק הזה יוצר את המשמעות, את הכוונה והרעיון.

חשוב, כמובן, להדגיש את הקשר בין "שואה לעצמאות" כיצד הקמתה של מדינת ישראל ותקומתו של העם היהודי היו הנקמה שלנו בכל מי שרצו להשמידנו.

גל העד שהוקם הוא ההוכחה שמדינת ישראל היא המקום היחיד בעולם בו יש ליהודים את הזכות והכוח להגן על עצמם בכוחות עצמם.

זהו המענה לאנטישמיות ולגזענות וזוהי הערובה שזכר הנספים לא ישכח ושל מכחישי השואה לא תהיה נחלה בקרבנו.